

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης και της διαπλοκής, το ζήτημα της «διαφάνειας» αποτελεί μείζον θέμα σχεδόν σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής της χώρας. Η διαφάνεια αποτελεί θεμελιώδες κοινωνικό αίτημα, που ταυτίζεται - μεταξύ άλλων - με την επιβολή της νομιμότητας, τον σεβασμό της ισονομίας και της αξιοκρατίας, την ομαλή λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών, τη χρηστή διαχείριση του δημοσίου χρήματος, την ορθολογική λειτουργία της αγοράς, τον υγιή ανταγωνισμό, την ενημέρωση του πολίτη. Εκτός των εθνικών μας συνόρων, η διαφάνεια αποτελεί όχι μόνο έναν από τους κυριότερους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και ένα μέσον υλοποίησης της «εσωτερικής αγοράς». Και τούτο, διότι η ύπαρξη διαφάνειας στην ευρωπαϊκή αγορά εξασφαλίζει αμφίδρομο και την ενημέρωση του καταναλωτή, αλλά και την τόνωση του υγιούς ανταγωνισμού των επιχειρήσεων.

Στο πλαίσιο αυτό, και ο Κοινοτικός και ο Έλληνας Νομοθέτης προωθούν ρυθμίσεις, προκειμένου να εξασφαλιστεί η διαφάνεια σε δημόσιες εκδόσεις του κοινωνικού και οικονομικού βίου. Μεταξύ των κλάδων δικαίου που έχουν επηρεαστεί έντονα από την ως άνω επιταγή για διαφάνεια συγκαταλέγεται και ο κλάδος του δικαίου προστασίας του καταναλωτή.

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η εξέταση της αρχής της διαφάνειας που δι-ατρέχει το δίκαιο των Γενικών Όρων Συναλλαγών (ΓΟΣ), ως κομμάτι του ευρύτερου δικαίου προστασίας του καταναλωτή. Εν ολίγοις, η παρούσα πραγματεύεται το ζήτημα της διαφάνειας των ΓΟΣ κατά το κοινοτικό και το εθνικό μας δίκαιο. Η θεωρητική και πρακτική σημασία του θέματος είναι σχεδόν αυτονόητη, δεδομένου ότι οι συμβάσεις που περιέχουν ΓΟΣ απαντώνται με τέτοια συχνότητα στις καθημερινές συναλλαγές, ώστε ο μέσος καταναλωτής να γνωρίζει μεν ότι η πλειονότητα των συμβάσεων που υπογράφει έχει ως (αναγκαίο) παρακοιλούθημα ένα έντυπο με συμβατικούς όρους (τα κοινώς αποκαλούμενα «ψιλά γράμματα»), αλλά συνήθως να μην είναι σε θέση να αντιληφθεί το νοηματικό περιεχόμενο και τις έννομες συνέπειες αυτών των όρων. Η μελέτη εκτείνεται σε τέσσερα κεφάλαια. Ειδικότερα:

Στο πρώτο κεφάλαιο, ως εισαγωγικό, παρουσιάζονται συνοπτικά η νομοθετική ρύθμιση των ΓΟΣ τόσο στην κοινοτική έννομη τάξη (Οδηγία 93/13) όσο και στην ελληνική έννομη τάξη (άρθρο 2 ν. 2251/1994). Εν συνεχεία, παρατίθεται - εν συντομία - η δικαιολογητική βάση του δικαστικού ελέγχου των ΓΟΣ, ενώ παράλληλα γίνεται

μία γενική αναφορά στο δικαστικό έλεγχο των ΓΟΣ πριν και μετά τη θέσπιση ειδικής νομοθεσίας για την προστασία του καταναλωτή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται η νομοθετική αποτύπωση της αρχής της διαφάνειας των ΓΟΣ, κατά βάση στην κοινοτική και στην ελληνική έννομη τάξη, και κατά δεύτερο λόγο, από δικαιοσυγκριτική σκοπιά, στη γερμανική, γαλλική και αγγλική έννομη τάξη. Ειδικότερα, στην πρώτη και στη δεύτερη ενότητα, εξετάζεται το νομικό πλαίσιο από το οποίο πηγάζει η αρχή της διαφάνειας των ΓΟΣ σε κοινοτικό και σε εθνικό επίπεδο, αντίστοιχα. Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζεται η αρχή της διαφάνειας στο γερμανικό, στο γαλλικό και στο αγγλικό δίκαιο των ΓΟΣ. Στην τέταρτη ενότητα, αναλύεται το περιεχόμενο της αρχής της διαφάνειας, στην δε πέμπτη ενότητα γίνεται αναφορά στο ζήτημα (του επιτρεπτού ή μη) του ελέγχου των όρων που καθορίζουν το τίμημα και την παροχή (ήτοι το κύριο αντικείμενο της σύμβασης). Στην έκτη ενότητα, γίνεται μία σύντομη μνεία στην πρόβλεψη της αρχής της διαφάνειας στη νέα Πρόταση Οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών. Στην τελευταία ενότητα, σταχυολογούνται ορισμένα συμπεράσματα για τη νομοθετική αποτύπωση της αρχής διαφάνειας των ΓΟΣ.

Μετά την επισκόπηση του νομοθετικού πλαισίου από το οποίο πηγάζει η αρχή της διαφάνειας των ΓΟΣ (τόσο σε κοινοτικό, όσο και σε εθνικό επίπεδο), στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται η εφαρμογή της αρχής της διαφάνειας, ως κοινής παραμέτρου των τριών σταδίων του δικαστικού ελέγχου των ΓΟΣ, τόσο στην ατομική, όσο και στη συλλογική δίκη. Στην πρώτη ενότητα, εξετάζεται η αρχή της διαφάνειας στο στάδιο του ελέγχου της ένταξης των ΓΟΣ στη σύμβαση (άρθρο 2§§1-2 του ν. 2251/1994). Στη δεύτερη ενότητα, εξετάζεται η αρχή της διαφάνειας στο στάδιο του ελέγχου των ΓΟΣ μέσω της ερμηνείας (άρθρο 2§§3-5 του ν. 2251/1994). Στην τρίτη ενότητα, εξετάζεται η αρχή της διαφάνειας στο στάδιο του ελέγχου του κύριου του περιεχομένου των ΓΟΣ (άρθρο 2§§6-7 του ν. 2251/1994).

Στο τέταρτο (και τελευταίο) κεφάλαιο παρουσιάζονται οι περιπτώσεις (νομολογιακά παραδείγματα) των ΓΟΣ που έχουν κριθεί από τα ελληνικά δικαστήρια, ότι αντίκεινται στην αρχή της διαφάνειας. Στην πρώτη ενότητα, γίνεται αναφορά στους ΓΟΣ των ασφαλιστικών συμβάσεων, στη δεύτερη ενότητα στους ΓΟΣ των τραπεζικών συμβάσεων, στη δε τρίτη ενότητα στους ΓΟΣ των συμβάσεων κινητής τηλεφωνίας, που έχουν κριθεί άκυροι ως αδιαφανείς. Λαμβάνοντας υπόψη τα νομολογιακά παραδείγματα αδιαφανών ΓΟΣ των τριών πρώτων ενότητων, στην τέταρτη ενότητα, επισημαίνονται αφενός μεν τα σφάλματα, αφετέρου δε η εξελικτική πορεία της ελληνικής νομολογίας, ως προς την εφαρμογή της αρχής της διαφάνειας κατά το δικαστικό έλεγχο των ΓΟΣ. Στην τελευταία δε παράγραφο της ενότητας αυτής, αντί επιλόγου, διατυπώνεται το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η παρούσα μελέτη, ενώ παράλληλα εκτίθεται

ένας προβληματισμός ως προς το αν σήμερα εν τέλει προστατεύεται ο καταναλωτής από αδιαφανείς ΓΟΣ.

Τέλος, θα ήθελα να αναφέρω ότι η μελέτη αυτή αποτέλεσε αντικείμενο διπλωματικής εργασίας (με τίτλο «Η αρχή διαφάνειας στους ΓΟΣ») κατά τη φοίτησή μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τομέα Δικαίου των Επιχειρήσεων και Εργασιακού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, με επιβλέποντα καθηγητή τον Λέκτορα κ. Πέτρο Σελέκο, η συνδρομή του οποίου ήταν πολύτιμη. Μέσα από αυτές τις γραμμές, επιθυμώ να αποδώσω θερμές ευχαριστίες στον Διευθυντή του ως άνω Μεταπτυχιακού Προγράμματος και Καθηγητή μου κ. Μιχαήλ-Θεόδωρο Μαρίνο, ο οποίος μου πρότεινε την έκδοση αυτής της μελέτης σε μορφή βιβλίου, καθώς επίσης και με παρότρυνε από το πρώτο έτος των μεταπτυχιακών μου σπουδών, να δημοσιεύω στο νομικό περιοδικό Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου μελέτες και παρατηρήσεις επί δικαστικών αποφάσεων. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον φίλο και συμφοιτητή μου, Αναστάσιο Κουτσονή, για τις εύστοχες παρατηρήσεις του και τις γόνιμες συζητήσεις μας. Ακόμη, ευχαριστώ τους γονείς μου και τους γονείς του συζύγου μου, για τη συμπαράστασή τους κατά τη συγγραφή της μελέτης αυτής. Τέλος, οφείλω να ευχαριστήσω θερμά το σύζυγό μου, Αλέξανδρο Τζεβελέκη, χωρίς την κατανόηση και την ηθική υποστήριξη του οποίου, η παρούσα μελέτη δεν θα είχε εκπονηθεί επιτυχώς.

Καβάλα, Οκτώβριος 2012

Αιμιλία Γ. Ευθυμίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΓΟΣ

Στο κεφάλαιο αυτό, ως εισαγωγικό, παρουσιάζεται συνοπτικά η νομοθετική ρύθ- 1
μιση των ΓΟΣ στην κοινοτική και την ελληνική έννομη τάξη. Εν συνεχεία, παρατίθεται
- εν συντομία - η δικαιολογητική βάση του δικαστικού ελέγχου των ΓΟΣ, ενώ πα-
ράλληλα γίνεται μία γενική αναφορά στον δικαστικό έλεγχο των ΓΟΣ πριν και μετά τη
θέσηση της ειδικής νομοθεσίας για την προστασία του καταναλωτή.

A. Η νομοθετική ρύθμιση των ΓΟΣ

I. Η κοινοτική ρύθμιση των ΓΟΣ (Οδηγία 93/13/ΕΟΚ)

Ένας από τους κυριότερους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η υλοποίηση 2
(ολοκλήρωση) της «ενιαίας ή εσωτερικής αγοράς», και εν συνεχεία η μετάβαση από
την «εσωτερική αγορά» στην «οικονομική και νομισματική ένωση»¹. Για την επίτευξη του
στόχου αυτού καθοριστική είναι η «προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών» (άλλως η
«νομοθετική εναρμόνιση»), προκειμένου να εξασφαλισθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των
προσώπων, των προϊόντων, των υπηρεσιών και του κεφαλαίου μέσα στα κράτη-μέλη
της Ένωσης. Με νομικό έρεισμα τη διάταξη του άρθρου 100Α της ΣυνθηΚ, ο Κοινοτικός
Νομοθέτης θεσπίζει Οδηγίες, με σκοπό την ύπαρξη διαφάνειας στην αγορά, την ενημέ-
ρωση του καταναλωτή για τις συνθήκες που επικρατούν σε αυτή, καθώς επίσης και την
τόνωση του υγιούς ανταγωνισμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ε.Ε.

Στο πλαίσιο αυτό, και με δεδομένα, αφενός μεν ότι η χρησιμοποίηση ενιαίων όρων 3
(ΓΟΣ) κατά τη σύναψη συμβάσεων μπορεί να αποτελέσει μέσον άσκησης ανταγω-
νισμού μεταξύ των προμηθευτών (Konditionenwettbewerb)², αφετέρου δε ότι η δι-
αφορετικότητα των εθνικών νομοθεσιών³ σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των

1. Σχετικά με τις βαθμίδες της «οικονομικής ολοκλήρωσης» βλ. *Στάγκο Π.* σε Στάγκο Π.-
Σαχπεκίδου Ε., *Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, σελ. 38-45.

2. Βλ. *Αλεξανδρίδου Ελ.*, *Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή*, 1996, σελ. 87 και *Μαρίνο*
Μ.-Θ., *Αθέμιτος ανταγωνισμός*, σελ. 236.

3. Βλ. σύντομη επισκόπηση των νομοθεσιών περί ΓΟΣ των κρατών-μελών της τότε Ε.Ο.Κ.

συμβάσεων που συνάπτουν οι καταναλωτές με τους προμηθευτές μπορεί να οδηγήσει σε στρέβλωση των όρων του ανταγωνισμού εντός της «εσωτερικής αγοράς», ο Κοινοτικός Νομοθέτης θέσπισε την Οδηγία 93/13/ΕΟΚ⁴ του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 1993 σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές⁵. Η Οδηγία 93/13 περιλαμβάνει 11 άρθρα. Επιγραμματικά, οι ρυθμίσεις εκάστου άρθρου, έχουν ως ακολούθως:

- 4 Στο άρθρο 1 αναφέρεται ο σκοπός της Οδηγίας, ο οποίος είναι η προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών, που αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή. Στο άρθρο 2 ορίζεται το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας, δίδονται δηλαδή οι ορισμοί του «καταναλωτή»⁶ (κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι είναι άσχετοι με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες) και του «επαγγελματία» (κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ενεργεί στα πλαίσια της επαγγελματικής του δραστηριότητας).
- 5 Στο άρθρο 3 περιλαμβάνονται ο ορισμός της έννοιας, οι προϋποθέσεις και τα κριτήρια ελέγχου της «καταχρηστικής ρήτρας». Κατά τον ορισμό του άρθρου 3§1, ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική όταν παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση. Με το άρθρο 3§2 εδ. α' εισάγεται «τεκμήριο», σύμφωνα με το οποίο η ρήτρα θεωρείται πάντοτε ότι δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν έχει συνταχθεί εκ των προτέρων και όταν ο καταναλωτής, εκ των πραγμάτων, δε μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό της, ιδίως στα πλαίσια μιας σύμβασης προσχωρήσεως. Με το άρθρο 3§2 εδ. γ' ορίζεται

πριν τη θέση σε ισχύ της Οδηγίας 93/13 σε *Αλεξανδρίδου Εη.*, Γενικοί όροι συναλλαγών, προστασία του καταναλωτή και Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, ΕηλΔνη 1988,642 επ. Αναλυτικά για τις εθνικές νομοθεσίες των κρατών-μελών της Ε.Ε., πριν και μετά τη θέσπιση της Οδηγίας 93/13, βλ. *Ulmer* σε *Ulmer/Brandner/Hensen/Schmidt*, AGB-Gesetz, Kommentar σελ. 99 επ. και *Ulmer/Habersack* σε *Ulmer/Brandner/Hensen*, AGB-Recht, Kommentar, σελ. 111 επ.

4. ΕΕ L 95 της 21.4.1993 σελ. 29 – 34.

5. Για την Πρόταση Οδηγίας του 1990, την Τροποποιημένη Πρόταση Οδηγίας του 1992 και τις εικοσαετείς διαβουλεύσεις, που προηγήθηκαν της θέσπισης της Οδηγίας 93/13, βλ. *Γαζετά Κων.*, Γενικοί Όροι Συναλλαγών, σελ. 1-9.

6. Σχετικά με την έννοια του καταναλωτή στην Οδηγία 93/13, βλ. τη μοναδική μέχρι σήμερα απόφαση του ΔΕΚ της 24.11.2001 στις υποθέσεις **C-541/99** και **C-542/99** (Cape κατά Idealservice), Συλλογή 2001, σ. I-9049 = ΕηλΔνη 2002,551 = ΔΕΕ 2002, 1122 με σημ. Σκουλιάρικη = ΧρΙΔ 2002,517 = ΕΕΕυρΔ 2001,901 με παρατ. Κουτσουφλιανιώτη.

ότι το «βάρος απόδειξης» ως προς το αν για μια τυποποιημένη ρήτρα υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση, φέρει ο επαγγελματίας.

Στο άρθρο 4§1 αναφέρονται τα προσδιοριστικά στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας ρήτρας, ήτοι: α) η φύση των αγαθών/υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, β) όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις και γ) όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται. Στο άρθρο 4§2 εισάγονται δύο εξαιρέσεις ως προς το εύρος του δικαστικού ελέγχου μιας ρήτρας, και συγκεκριμένα ορίζεται ότι εφόσον μία ρήτρα είναι διατυπωμένη κατά τρόπο σαφή και κατανοητό, η εκτίμηση του καταχρηστικού της χαρακτήρα, δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικείμενου της σύμβασης, ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου.

Το άρθρο 5 εδ. α' επιβάλλει στον επαγγελματία την υποχρέωση να συντάσσει τις ρήτρες με σαφή και κατανοητό τρόπο, αποτυπώνει δηλαδή την «αρχή της διαφάνειας», η οποία αποτελεί αντικείμενο εξέτασης της παρούσας μελέτης. Το εδ. β' του ιδίου άρθρου καθιερώνει έναν ερμηνευτικό κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο, σε περίπτωση αμφιβολίας για την έννοια μιας ρήτρας, επικρατεί η ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή ερμηνεία. Αντίθετα, στο εδ. γ' διευκρινίζεται ότι ο κανόνας αυτός δεν εφαρμόζεται στα πλαίσια των διαδικασιών που προβλέπονται στο άρθρο 7§2 της Οδηγίας, ήτοι στα πλαίσια των συλλογικών δικών.

Στο άρθρο 6 ορίζεται ότι σε περίπτωση ύπαρξης καταχρηστικής ρήτρας σε μία σύμβαση, η καταχρηστική ρήτρα δεν δεσμεύει τον καταναλωτή, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους.

Το άρθρο 7 καλεί τα κράτη-μέλη να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών, να προσδιορίσουν δηλαδή νομοθετικά την «ενεργητική και παθητική νομιμοποίηση» για την δικαστική προστασία των καταναλωτών από τη χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών σε βάρος τους. Στο δε άρθρο 8, υπονοείται ότι η Οδηγία 93/13 τυγχάνει Οδηγία «ελάχιστης εναρμόνισης» (*minimum harmonisation*), δεδομένου ότι επιτρέπει στα κράτη-μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν, στον τομέα των καταχρηστικών ρητρών, αυστηρότερες διατάξεις, για να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή.

Τέλος, το Παράρτημα της Οδηγίας περιέχει έναν ενδεικτικό και μη εξαντλητικό⁷ κατάλογο ρητρών (γκρίζα λίστα, *grey list*⁸), που είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές.

7. Για την έννοια του «ενδεικτικού» και «μη εξαντλητικού» καταλόγου, βλ. σκέψη 11 στην Απόφαση ΔΕΚ της 7.5.2002 στην υπόθεση **C-478/99** (Επιτροπή κατά Σουηδίας), Συλλογή 2002, σ. I-4147.

8. Βλ. *Αλεξανδρίδου Ελ.*, Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, 1996, σελ. 94.

Πρόκειται για έναν κατάλογο εν δυνάμει καταχρηστικών συμβατικών όρων, ήτοι όρων που ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες είναι δυνατόν να θεωρηθούν καταχρηστικοί.

II. Η ελληνική ρύθμιση των ΓΟΣ (άρθρο 2 του ν. 2251/1994)

- 11 Ο Έλληνας Νομοθέτης, στο πλαίσιο της υποχρέωσής του να εναρμονίσει το εσωτερικό δίκαιο προς την Οδηγία 93/13, εισήγαγε το ν. 2251/1994, στο άρθρο 2 του οποίου, υπό τον τίτλο «Γενικοί όροι συναλλαγών - Καταχρηστικοί γενικοί όροι», έγινε η μεταφορά των ρυθμίσεων της Οδηγίας στο εθνικό μας δίκαιο. Το άρθρο 2 του ν. 2251/1994, μετά την τροποποίησή του αρχικά από το ν. 2741/1999 και εν συνεχεία από το ν. 3587/2007, περιλαμβάνει σήμερα τις ακόλουθες ρυθμίσεις:
- 12 Η §1 και η §10 οριοθετούν το *αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής* του άρθρου 2. Σύμφωνα με την §1, γενικοί όροι συναλλαγών είναι οι όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για μελλοντικές συμβάσεις. Σύμφωνα δε με την §10, οι διατάξεις του άρθρου 2 εφαρμόζονται και «για κάθε όρο σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης», όταν δηλαδή ο καταναλωτής δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενο του όρου. Στοιχεία του ως άνω νομοθετικού ορισμού των ΓΟΣ αποτελούν, κατά την §1, ο προορισμός των όρων για πολλαπλή ομοιόμορφη χρήση σε μελλοντικές συμβάσεις (*μαζικότητα*) και η μονομερής εκ των προτέρων διατύπωση (*προδιατύπωση*), ενώ κατά την §10, η *έλλειψη ατομικής διαπραγμάτευσης*.
- 13 Στο σημείο δε αυτό, δέον να επισημανθεί ότι το άρθρο 2 δεν περιλαμβάνει ειδική διάταξη ως προς το *υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής* του. Ως εκ τούτου, για την αναζήτηση του υποκειμενικού πεδίου εφαρμογής του άρθρου 2, θα ανατρέξουμε στη γενική ρύθμιση του άρθρου 1§4 περ. α' και β' του ν. 2251/1994, στην οποία δίδεται ο γενικός ορισμός της έννοιας του «καταναλωτή» και του «προμηθευτή». Επομένως, για την εφαρμογή του άρθρου 2, ως καταναλωτής νοείται «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή των υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους»⁹, ενώ παράλληλα καταναλωτής θεωρείται και «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο

9. Σχετικά με τη διχογνωμία των απόψεων που έχουν υποστηριχθεί από τη θεωρία ως προς τη στενή και την ευρεία έννοια του καταναλωτή, βλ. ενδεικτικά υπέρ της στενής έννοιας *Κοτσίρη Λ.*, Η έννοια του καταναλωτή (γνωμ.), ΔΕΕ 2005,1128 (ο οποίος υποστηρίζει ότι πρέπει να γίνει ερμηνεία της έννοιας του καταναλωτή υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της Οδηγίας 93/13), *Παπανικολάου Π.*, Η έννοια του καταναλωτή σήμερα – Ιδίως στις καταρτιζόμενες με ΓΟΣ πιστωτικές συμβάσεις, ΔΕΕ 2010,4 και *Μεντή Γ.*, Γενικοί όροι συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, σελ. 9-13, ενώ υπέρ της ευρείας έννοιας βλ.

που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του». Αντίστοιχα, για την εφαρμογή του άρθρου 2, ως προμηθευτής νοείται «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο, κατά την άσκηση της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του, προμηθεύει προϊόντα ή παρέχει υπηρεσίες στον καταναλωτή».

Περαιτέρω, η §1 από κοινού και σε συνδυασμό και με την §2 του άρθρου 2, 14 επιβάλλουν στον προμηθευτή ορισμένες υποχρεώσεις καλόπιστης συμπεριφοράς, χρησιμοποιούνται δε κατά το δικαστικό έλεγχο των ΓΟΣ, ως νομικά ερείσματα του πρώτου σταδίου δικαστικού ελέγχου, ήτοι του ελέγχου ένταξης των όρων στη σύμβαση¹⁰. Ειδικότερα, η §1 επιβάλλει στον προμηθευτή την υποχρέωση για υπόδειξη της ύπαρξης των ΓΟΣ και για παροχή στον καταναλωτή της δυνατότητας πραγματικής γνώσης του περιεχομένου τους, ενώ η §2 επιβάλλει στον προμηθευτή την υποχρέωση να διατυπώνει του ΓΟΣ των συμβάσεων που καταρτίζονται στην Ελλάδα, γραπτώς στην ελληνική γλώσσα, κατά τρόπο σαφή, συγκεκριμένο και εύληπτο (ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να αντιληφθεί πλήρως το νόημα τους), καθώς επίσης και να εκτυπώνει τους ΓΟΣ με ευανάγνωστους χαρακτήρες σε εμφανές μέρος του εγγράφου της σύμβασης. Με τις διατάξεις αυτές, επιβάλλεται στον προμηθευτή η υποχρέωση τήρησης της «αρχής της διαφάνειας» κατά το στάδιο ένταξης των όρων στη σύμβαση, η οποία αποτελεί αντικείμενο εξέτασης της παρούσας μελέτης και αναλύεται εκτενέστερα στα επόμενα Κεφάλαια.

Οι §§3, 4 και 5 του άρθρου 2, διατυπώνουν ορισμένους ειδικούς ερμηνευτικούς 15 κανόνες, χρησιμοποιούνται δε κατά το δικαστικό έλεγχο των ΓΟΣ, ως νομικά ερείσματα του δεύτερου σταδίου δικαστικού ελέγχου, ήτοι του ελέγχου των όρων μέσω της ερμηνείας¹¹. Ειδικότερα, η §3 ορίζει ότι οι ειδικοί όροι (ήτοι οι όροι που συμφωνήθηκαν μετά από ατομική διαπραγμάτευση μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών) υπερισχύουν των αντίστοιχων γενικών όρων. Η §4 καθιερώνει τον κανόνα της υπέρ του καταναλωτή ερμηνείας των ασαφών ΓΟΣ, ορίζοντας ότι, σε περίπτωση αμφιβολίας,

Δωρή Φ., Ο χαρακτηρισμός αντισυμβαλλομένων τραπεζών ως καταναλωτών ως προϋπόθεση για την προστασία τους από καταχρηστικούς γενικούς όρους συναλλαγών, ΝοΒ 2004,729 και *Σταθόπουλο Μ.*, Καταχρηστικές ρήτρες στις καταναλωτικές συμβάσεις – Ισχύς της απόφασης επί συλλογικής αγωγής, ΧρΙΔ 2010,497 (όπου διατυπώνεται η άποψη ότι, αν ο Έλληνας νομοθέτης επιθυμούσε τη στενή έννοια του καταναλωτή, θα την είχε προβλέψει ρητά με την αναδιατύπωση που επέφερε ο ν. 3587/2007 στο άρθρο 1§4 περ. α' του ν. 2251/1994).

10. Αναλυτικότερα για το στάδιο του ελέγχου ένταξης των όρων στη σύμβαση, βλ. τρίτο Κεφάλαιο, ενότητα Α.

11. Αναλυτικότερα για το στάδιο του ελέγχου των ΓΟΣ μέσω της ερμηνείας, βλ. παρακάτω στο τρίτο Κεφάλαιο, ενότητα Β.